

МІСЦЕ ТА ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Поряд з традиційним ринками товарів, капіталів, технологій набирає сили новий специфічний і неординарний феномен розвитку світового господарства – міжнародний ринок праці. Розглядається та наочно демонструється імміграційна ситуація в Україні. Наводяться можливі шляхи поліпшення міграційної політики держави. Указується на необхідність докорінної перебудови як зовнішні, так і внутрішніх соціально-економічних відносин для формування сучасного світового ринку праці.

Ключові слова: ринок праці, еміграція, імміграція, світовий ринок праці.

Постановка проблеми. Структурна перебудова економіки України, конверсія оборонного комплексу, банкрутство та ліквідація ряду підприємств видобувної та переробної промисловості, об'єктивна, а інколи й штучно викликана зупинка виробництва, призвели до істотного скорочення сукупного фонду робочого часу та вивільнення різноманітної в регіонально-галузевому та якісно-професійному розрізі робочої сили. Водночас дефіцит державного та більшості місцевих бюджетів, незначна порівняно з іншими країнами частка приватних інвестицій в Україну не дають змоги за короткий час і без зростання соціальної напруги у суспільстві перепідготувати та перерозподілити великі обсяги вітчизняної робочої сили. У цьому контексті регульована трудова міграція надлишкової на даний момент робочої сили повинна стати ефективним засобом раціонального використання трудового потенціалу України.

Масштабність та інтенсивність розвитку міждержавного обміну робочою силою в Україні обумовили необхідність вдосконалення державної міграційної політики, яка має стати новою сферою зовнішньоекономічної діяльності уряду країни і створити належні умови для забезпечення українським працівникам гідного становища на міжнародному ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Грунтовному аналізу та дослідженню місця України на світовому ринку праці а також міграційним проблемам приділяли увагу Т. Заславська, А. Киреєв, І. Цапенко, Бресєв Б.Д., Валентей Д.І., Е. Лібанова, В. Мікловда, В. Міщенко, С. Ніколаєнко, А.І Коровкін. та інші. Більш детально досліджували питання функціонування вітчизняного ринку праці М. Долішній, М. Лалакулич, І.І. Пасінович, У. Садова, Л. Семів, Л. Шевчук, Л. Янковська.

Виклад основного матеріалу. Упродовж своєї багатовікової історії Україна завжди була активним суб'єктом міжнародних міграційних процесів. Численні війни, багаторазові зміни кордонів держав Східної Європи об'єктивно обумовлювали масові переміщення сотень тисяч людей, які проживали на території сучасної України. Перипетії ХХ ст. зумовили міграційні хвилі, що досягали навіть таких далеких від

України континентів як Америка або Австралія. Українська діаспора наразі налічує більше 11 млн. чол. В тому числі: у Росії – 4,3 млн. чол., США – 2 млн. чол., Казахстані – 0,9 млн. чол., Канаді – 0,8 млн. чол., Молдові – 0,6 млн. чол., Бразилії та Аргентині – 0,4 млн. чол., Білорусі та Польщі по – 0,3 млн. чол. і т.д. [1, с.45].

Указані цифри охоплюють українців за походженням різних поколінь, які постійно проживають у вказаних країнах, і переважна більшість яких є їхніми громадянами. Що ж стосується заробітчан – громадян України остаточної хвилі, які сьогодні легально та нелегально перебувають за кордоном, їх кількість за різними оцінками коливається в межах 3-10 млн. чол. Здебільшого вони знаходяться як в уже згаданих країнах Західної та Східної Європи так і в Чехії, Угорщині, Іспанії, Португалії, Італії та ін.

Розглянувши нашу новітню історію еміграції України, її можна розділити на три періоди:

1. Період «Горбачовської перебудови» - до набуття незалежності (в західні країни виїжджали здебільшого представники інтелектуальної та робітничої еліти).

2. Період 1991-1995 рр., якому притаманні емігранти з числа висококваліфікованих робітників та інженерно-технічних працівників.

3. Середина 90-х років і дотепер, переважають промислові робітники середньої кваліфікації, а також люди без професій та спеціальності [2, с. 153].

Основні чинники, що спричиняли і спричиняють сьогодні еміграційні хвилі в Україні, є такі:

- комплекс економічних причин (несприятлива економічна ситуація, низька заробітна плата, безробіття, закриття заводів та фабрик та ін.);
- страх за життя та здоров'я своє та рідних;
- лібералізація режиму виїзду громадян за кордон;
- інтенсифікація зовнішньоекономічної діяльності, швидкий розвиток міждержавних зв'язків;
- структурна перебудова економіки;
- нерівномірність у розміщенні продуктивних сил;
- розширення зовнішньоекономічних зв'язків України;

- погіршення екологічної ситуації в окремих регіонах;
- лібералізація процедур еміграції та імміграції;
- економічні мотивації;
- криміналізація суспільства [3, с. 118].

Як видно з вищевикладеного Україна належить до країн, які виступають як і донори, так і реципієнти робочої сили. Так, у 2011 році за даними Держкомстату України, в нашу державу офіційно прибуло 38567 осіб, що тільки на 7615 осіб менше від кількості вибулих [4, с. 54].

Якщо розглянути якісний склад прибулих, то останні впродовж 2007-2011 років майже стабільно складаються з кількох категорій:

- громадяни інших держав, які в різні часи добровільно покинули свої домівки у пошуках кращої долі, і які зберегли свідомість, мову, культуру, тобто власну ідентичність і з набуттям незалежності повернулися на Україну;
- громадяни інших держав - країн СНД, які на момент розпаду СРСР працювали за контрактами в районах з екстремальними умовами праці на територіях колишніх країн Союзу;
- особи різних національностей, що були в різні періоди та за різних обставин вислані або організовано депортовані з України;
- вимушені переселенці з тих країн, де з різних причин склалися форс-мажорні обставини.
- особи які тимчасово легально працюють в Україні без спеціального дозволу (працівники зарубіжних компаній, журналісти і тд.);
- особи, які легально прибувають в Україну для постійного або тимчасового проживання з метою працевлаштування або навчання [5].

На превеликий жаль, наші співвітчизники – мешканці прикордонних регіонів в умовах економічної кризи та хронічного безробіття часто не просто сприяють, але й організують нелегальне транспортування мігрантів, отримуючи від кожного винагороду. А це може виступати як елемент торгівлі людьми, транзиту зброї, наркотиків, що погіршує і так важку криміногенну ситуацію в країні.

Усі перераховані категорії мігрантів, їх кількісна та якісна оцінка, сучасний стан та імміграційні тенденції наочно свідчать про складність та суперечливість процесів, що відбуваються в сфері економічного та соціального життя держави. Паралельність дії як позитивних, так і негативних чинників впливу імміграції на життя країни і, відповідно, її соціально-економічні наслідки вимагають їх адекватної оцінки та здійснення впливу з боку держави. Недооцінка тих чи інших аспектів імміграції може стати у майбутньому причиною серйозних соціальних потрясінь [6, с. 24].

З метою суттєвого поліпшення ситуації щодо еміграції та імміграції та розробки подальшої ефективної політики в цій сфері в нашій державі буде доцільним:

- ратифікувати конвенції МОП, де передбачені основні норми умов праці, побутового та

житлового забезпечення, транспортування та соціального страхування працівників;

- у консульських відділах у складі посольств України ввести посаду аташе з працевлаштування та соціального захисту;
- створити постійно діючу комплексну інформаційну мережу з питань міграції (телебачення, Інтернет, радіо);
- привести до відповідності сучасним умовам вже існуючу законодавчу базу, з огляду на власні пріоритети, так і відповідно до вимог сучасної цивілізованої міграційної політики (країн ЄС);
- посилити кримінальну відповідальність для осіб причетних до нелегальної міграції (торгівлі людьми);
- розробити квоти на в'їзд в Україну з метою працевлаштування для різних категорій мігрантів;
- удосконалити та врегулювати із зацікавленими країнами питання про примусову депортацію нелегальних мігрантів [7, с.18].

Входження України до глобального світового ринкового середовища шляхом докорінної трансформації, як внутрішніх, так і зовнішніх соціально-економічних відносин, передбачає її інтеграцію до сучасного світового ринку праці. Це вже відбувається сьогодні та реально впливає на різні сторони життя як сотні тисяч громадян України, так і багатьох іноземців, і вимагає постійної наполегливої роботи по вдосконаленню еміграційної та імміграційної політики держави.

Економічне зростання створює передумови для збільшення зайнятості та доходів населення, підвищення продуктивності його праці. Однак об'єктивні нерівномірності виходу з кризи окремих галузей і підприємств, істотні відмінності у співвідношенні інтенсивних і екстенсивних чинників обумовлюють неминучі диспропорції національного ринку праці, різнонаправленість розвитку різних його сегментів. У поєднанні з прорахунками політики ринку праці це спричинило низку проблем [8, с.4].

Ідеться передусім про нестачу робочих місць та високу частку робочих місць з небезпечними умовами праці та низькими вимогами до якості робочої сили, що є результатом не лише низьких інвестицій, а насамперед нерациональної їхньої спрямованості, відсутність чіткої програми інвестиційної діяльності.

Якість пропозиції робочої сили часто не відповідає вимогам щодо її професійно-освітньої підготовки, трудової та виконавчої дисципліни, мобільності й економічної активності в цілому. Наслідком незбалансованості пропозиції робочої сили із попитом на неї є високий рівень безробіття, зокрема прихованого та часткового, та велика частка безробітних, що не мають роботи більше 1 року [9, с.37].

Водночас нерациональна галузева структура зайнятості, йдеться передусім – це надмірна питома вага зайнятих у сільському господарстві та самозайнятих.

Безумовною проблемою ринку праці, наслідки якої виходять далеко за його межі, є низький

середній рівень заробітків і відповідно низька питома вага витрат на робочу силу у собівартості виробництва та оплати праці найманих працівників у ВВП, надмірна міжгалузєва і низька міжпосадова диференціація заробітної плати, передусім у бюджетній сфері.

Законодавча та виконавчі влади мають якнайшвидше створити передумови розв'язання зазначених проблем, сприяти якнайповнішому використанню трудового потенціалу суспільства. Актуальність таких дій посилюється у зв'язку з неминучим скороченням у найближчій перспективі населення працездатного віку та його старінням.

Прогнози розвитку ринку праці мають стати невід'ємною складовою всіх стратегічних документів, програм розвитку всіх, без винятку, галузей економіки та регіонів і територіальних одиниць. Створення нових робочих місць через чітко спрямовані інвестиції має стати рушійною силою розвитку визначених галузей та регіонів. Пріоритети створення нових робочих місць обумовлюють основні напрями розвитку національних та регіональних економічних комплексів, спеціалізацію окремих регіональних структур і, через попит на робочу силу, розвиток ринку освітніх послуг, який теж переживає не

найкращі часи. Реформування оплати праці має не лише забезпечити належний рівень життя, але й стимулювати населення до активної поведінки на ринку праці, до ефективної трудової діяльності.

Можна говорити про те, що ситуація істотно би змінилася зі вступом України в ЄС, що дало би поштовх для розвитку саме міжнародного ринку праці. Поліпшення можливостей зайнятості в країнах західної Європи та збільшення інвестицій для створення нових робочих місць.

Висновки. Збереження позитивних тенденцій соціально-економічного розвитку економіки України, підвищення конкурентоспроможності, ефективності використання трудового потенціалу залежить від комплексу факторів формування дієвого механізму державного регулювання. Важливою складовою соціально-економічної політики, що спрямована на зростання конкурентоспроможності економіки, є створення конкурентного ринку праці, аналогічного ринкам праці розвинутих країн світу. Забезпечення конкурентних переваг національного ринку праці – це пріоритет соціально-економічної політики, що пов'язано з високим рівнем зайнятості і соціального захисту, наближенням до світових стандартів оплати праці та доходів населення.

Список літератури

1. Черноус Г., Харламова Г. Прогнозування процесів міграції населення в Україні / Г. Черноус, Г. Харламова // Банківська справа. – 2010. – №4. – С. 43-49.
2. Алкіна О.В. Аналітичний огляд ринку праці в Україні / О.В. Алкіна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №10. – С.152-159.
3. Бандур С.І. Трудоресурсна безпека України в контексті глобалізації світової економіки: наук. видання / Бандур С.І., Цимбал О.І. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – 114-128 с.
4. Аналіз державної політики зайнятості в Україні / М. Кузьмін, Ю. Кузьмін, О.Купець. – Лабораторія законодавчих ініціатив. – К.: Міленіум. – 2012р. – 64 с.
5. Бандур С.І. Про відповідність підготовки кадрів вимогам інноваційної моделі розвитку економіки: стан, проблеми, перспективи та шляхи забезпечення / С.І. Бандур, В.Т. Пухлій // Зайнятість та ринок праці: зб.наук.пр. – К.: РВПС України НАН України, 2010. – С. 5-15.
6. Кравчук О.Я. Кадровий потенціал промисловості України в контексті проблеми інтернаціоналізації ринку праці / О.Я. Кравчук // Зайнятість та ринок праці: зб.наук.пр. – К.: РВПС України НАН України, 2009. – С. 21-25.
7. Гречишкін В. Удосконалення державного управління зайнятості населення / В. Гречишкін // Україна:аспекти праці. – 2008. – № 7. – С. 17-20.
8. Діденко Я. Формування ефективної політики зайнятості в Україні / Я.Діденко // Україна : аспекти праці. – 2010. – № 2. – С. 3-7.
9. Заклекта О., Шиманська О. Українська трудова еміграція:сутність, форми та особливості сучасного етапу / О. Заклекта, О. Шиманська // Україна : аспекти праці. – 2011. – № 8. – С. 36-40.

Анотація

Андрей Антохов

МЕСТО И ЗНАЧЕНИЕ УКРАИНЫ НА МИРОВОМ РЫНКЕ ТРУДА

Наряду с традиционными рынками товаров, капиталов, технологий вступает в силу новый специфический и неординарный феномен развития мирового хозяйства - международный рынок труда. Рассматривается и наглядно демонстрируется эмиграционная ситуация в Украине. Приводятся возможные пути улучшения миграционной и иммиграционной политики государства. Указывается на необходимость коренной перестройки, как внешних, так и внутренних социально-экономических отношений, для формирования современного мирового рынка труда.

Ключевые слова: рынок труда, эмиграция, иммиграция, мировой рынок труда.

Summary

Andrey Antohov

UKRAINE PLACE AND VALUE THE GLOBAL LABOR MARKET

Along with the traditional markets for goods, capital, technology comes into force a new specific and unusual phenomenon of the global economy - the international labor market. Considered and clearly demonstrates emigration and immigration situation in Ukraine. We give possible ways to improve migration and immigration policy. Points to the need for a radical overhaul, both external and internal 's socio-economic relations, to create the modern global labor market.

Keywords : labor market, immigration, emigration, the global labor market.